

Parsifalská nálada

Rudolf Steiner

Chci zde nyní též promluvit o věcech, které byly vysloveny v lipském přednáškovém cyklu. (6. přednášek: "Kristus a duchovní svět - O hledání sv. Grálu", konaných v Lipsku 28.12. 1913 až 2.1. 1914 a vydaných r. 1960 Správou pozůstalosti Dr. R. Steinera)

V něm jsem se pokusil vést přímkou od události Kristovy k události Parsifallově (resp. Peredurově).

Dnes bych chtěl o tom učinit jen některé poznámky v souvislosti se skutečnostmi Pátého evangelia. Chtěl bych upozornit na skutečnost, že mnohé věci, je-li jim rozuměno správně, jsou v kronikách dějin zaznamenávány jen proto, aby mohl být alespoň poněkud pochopen běh historických událostí, aby byl jejich prostřednictvím vyjádřen smysl a účel vývoje lidstva.

Nechci zde opakovat to, co jsem vyložil v lipském cyklu o ideji Parsifallově v souvislosti s vývojem křesťanství. Rád bych však uvedl něco, co všechny výklady v tomto cyklu prostupovalo. Chci zde připomenout následující otázku: "jak se nám jeví Parsifall, který žil několik století po události Golgoty, a jehož úkolem bylo vytvořit důležitý stupeň pro další působení Kristova impulsu v individuální lidské duši?" Parsifallův příběh známe.

Je synem dobrodružného rytíře a matky Herculoidy. Rytíř skonal před Parsifallovým narozením. Matka chce proto svého syna uchránit před vším, co souvisí s rytířstvím, s rozvojem rytířských sil, před vším, s čím by snad mohl přijít do styku prostřednictvím rytířských ctností. Vychovává tedy Parsifalla v osamělosti, aby se nic nedověděl o tom, co se děje ve vnějším světě, co je lidem zevním světem dáno.

Parsifall má vyrůstat v osamělosti přírody, přenechán jen těmto dojmům. Nemá nic vědět o tom, co se děje mezi rytíři a ostatními lidmi. Rovněž se připomíná, že Parsifall neví nic o tom, co se v zevním světě praví o té či oné náboženské ideji.

Od matky ví jen to, že je jeden Bůh, který stojí za vším. Parsifall chce sloužit tomuto Bohu, o ničem jiném nic neví. Je v něm však ukryta mocná touha po rytířském stavu.

Konečně je jistými událostmi podnícen k tomu, aby matku opustil, aby vyšel ven, aby poznal to, po čem touží. Po mnohém a významuplném bloudění je nakonec přiveden k hradu Svatého Grálu. Co tam Parsifall prožívá, to přiměřeným duchovně-vědeckým způsobem podává Chrestien de Troyes, jehož dílo je pramen inspirace pro Wolframa z Eschenbachu.

Dovídáme se zde, že Parsifall na své pouti přichází do lesnaté krajiny na břehu mořském, kde rybaří dva mužové. Ti odkazují tázajícího se Parsifalla na hrad "Krále rybářů". Parsifall vchází do hradu, kde spatří nemocného muže, ležícího ve své slabosti na lůžku. Tento muž mu dá nejdříve meč své neteře. Potom vchází panoš nesoucí kopí, z něhož kane až na panošovo tělo krev. Pak vešla panna nesoucí zlatou číši, z níž vycházelo takové světlo, že daleko převýšilo všechna ostatní světla v sále.

Potom byla předkládána večeře, již se účastnil Parsifall i Král rybářů. Při každém chodu byla kolem přenášena zlatá číše do vedlejší místnosti, kde dlel otec Krále rybářů, který byl živen tím, co tato číše obsahovala.

To vše připadalo Parsifallově podivuhodné. Protože mu však kdysi jistý rytíř kladl na srdce, aby se nikdy na nic neptal, předsevzal si Parsifall, že se na tyto divy zeptá až příštího jitra. Když se však příštího jitra probudil, byl celý zámek prázdný. Volal, nikdo však nepřicházel. Oblékl se tedy sám a dole na dvoře našel svého koně již osedlaného. Parsifall si myslel, že rytíři vyjeli na lov, a chtěl je následovat. Když však přešel přes padací most, musel jeho kůň poskočit, aby neupadl, neboť most za ním byl velmi kvapně vytažen. Dál již Parsifall nenašel nic z toho, s čím se předešlého večera na hradě setkal.

Nám všem je jisté známo, oč se tu vlastně jednalo. Ač před Parsifallovu duši předstupovaly ty nejpodivuhodnější věci, na nic se neotázel. Znovu a znovu to pak musí slyšet od lidí, s nimiž se setkává, a kteří mu zřetelně ukazují, že mají co činit s jeho posláním. Vždy znovu je mu připomínáno, že se měl otázat, chtěl-li splnit své poslání. On se však neotázel a ti lidé mu dávají poznat, že tím přivodil určité neštěstí.

Nuže, jak se před námi projevuje Parsifall?

Máme tu před sebou osobnost, která byla vychována mimo kulturu zevního světa, která neměla nic vědět o této zevní kultuře. Tato osobnost byla přivedena k divům Svatého Grálu tak, aby se na ně mohla ptát panenskou duší, nedotčenou kulturou přítomnosti.

Proč se měl vlastně Parsifall ptát? již častěji jsme ukázali na to, že lidé nemohli hned pochopit, jaký čin byl Kristem vlastně vykonán, co vlastně způsobil jeho podnět. Na jedné straně tu průběžně působí něco, co vzniklo tím, že se Kristus rozlil do zemské aury. Na druhé straně tu průběžně působí něco jiného, co vzniklo tím, že lidé mohli Kristu smýšlet v různých teologických dogmatech.

I v tom působil Kristus! Západní kultura byla utvářena v důsledku Kristova podnetu (skrže něj) ze dvou stran. Ze strany vývoje podstaty lidských duší a ze strany vývoje historického, dějinného. Kdyby Kristův impuls působil jen skrže to, o čem se lidé hašteří, působil by dosud velmi slabě.

V Parsifallovi je zobrazen okamžik, v němž má Kristův podnět pokročit opět o jeden stupeň dál. Vidíme v něm toho, jenž nemá nic vědět o učení teologů, církevních otů či pozdějších teologických proudů. Nemá vědět nic o tom, jak se rytíři staví do služeb boje pro Kristovu ideu. O tom všem nemá Parsifall nic vědět. V podstatě své duše má vejít pouze a jediné ve spojení s Kristovým impulsem ve smyslu své doby. Parsifall měl být oddán pouze tomu, co prožívá duše, tomu, co se událo nadsmyslově Kristem krácejícím dál od Golgoty. To, co lidé o Kristově podnětu učili, to by toto spojení jen zakalilo.

Zevní nauky vždy patří světu smyslovému.

Kristův impuls však působí nadsmyslově. A tak také působil v Parsifallovi. Nic jiného se nemělo stát než to, že se Parsifall měl ptát. Tam, kde se měl setkat s vnějším projevem Kristova podnětu, tam se měl tázat. Ten, jenž nic neví, se měl tázat pouze svojí panenskou duší, tázat po tom, co může odhalit svátý Grál, čím jednou může být Kristova událost. Měl se ptát! Ano, zadržme právě toto slovo, moji milí přátelé.

On se měl tázat! Ten, jenž se tázat neměl, je někdo jiný! Ten, jenž se tázat neměl, je nám dostatečně znám, jako mládenec ze Sais, který chtěl odhalit obraz Isidy, ačkoliv mu to bylo zapovězeno. Tímto mládencem ze Sais nebyl nikdo jiný než právě osobnost Parsifallova, žijící před mystériem Golgoty, kdy jí bylo, jako mládenci ze Sais, řečeno:

“Stráž se, aby tvé nepřipravené duši bylo odhaleno, co je za závojem!”

Mládenec ze Sais po mystériu Golgoty je Parsifall.

Nyní ovšem nemá být zvlášť připravován, ale naopak má být přiveden ke svátému Grálu s panenskou duší. On však nyní neučiní to, co mládenci ze Sais bylo zakázáno, a nehledá pro svoji duši odhalení tajemství.

Osudem mládence ze Sais bylo, že se otázel, ačkoliv se ptát neměl, že učinil, co učinit neměl.

Osudem Parsifallovým bylo, že se netázel, ačkoliv se ptát měl, že neučinil, co učinit měl.

Právě tak se mění doby v průběhu vývoje lidstva!

Takové věci je zpočátku nutno naznačit více abstraktně. Jde tu o to, co má být odhaleno v obrazu dávné Isidy s chlapcem Horem. Hledejme onu tajemnou souvislost mezi Isidou a Horem, synem Osiridovým. Je to sice vysloveno abstraktně, avšak tkví za tím hluboké tajemství.

Mládenec ze Sais ovšem nebyl zralý, aby to pochopil. Nyní však, poté co jako Parsifall opustil hrad Svatého Grálu, aniž by se tázal po jeho zázracích, potkává jako první nevěstu, naříkající nad právě zesnulým ženichem, kterého drží na klíně.

Přesněji řečeno, v podstatě tu jde o obraz matky truchlící nad mrtvým synem, jenž se stal později tak častým motivem k tzv. “Pietě”.

To je první poukaz na to, co by se byl Parsifall dověděl, kdyby se tázal po divech Svatého Grálu. Byl by se dověděl v nové formě o souvislosti tkvící mezi Isidou a Horem, mezi Matkou a Synem člověka! On se měl tázat!

Hleďte, moji milí přátelé, jak hluboce nám takové poukazy naznačují, co se ve vývoji lidstva pro jeho pokrok děje. To, co se před mystériem Golgoty nesmělo stát, musí se stát po něm, neboť lidstvo právě mezi tím pokročilo dál.

Všechny tyto věci pro nás mají cenu jen tehdy, učiníme-li je plodnými, a to správně plodnými. To, co k nám může takto vplynout prostřednictvím obrazu mládence ze Sais obohaceného o tajemství Parsifallovo, je pokyn, abychom

učili tázat správným způsobem (odpovídajícím naší době). Neboť v tomto umění tázat se, spočívá vzhůru vystupující proud vývoje lidstva.

Po mystériu Golgoty nutně následují dva proudy vývoje lidstva, jeden, nesoucí v sobě impuls Kristův, směřuje do duchovního světa a druhý, jenž je jakoby pokračováním sestupu, vede do života materiálního, do materialistické doby přítomnosti. V naší době se oba tyto proudy prolínají tak, že podstatně větší část současné kultury je proniknuta kulturou materiální. Tím spíš dnes musí člověk nezaujatě a bez předsudků pohlížet na vše to, co nám může duchovní věda říci o Kristově podnětu a o všem tom, co s tím souvisí, aby v zevním světě, vyvíjejícím se stále materiálněji, mohl uznat to, co duše, ve smyslu spirituálním, potřebuje pro svůj vnitřní pokrok. A právě z věcí, o nichž jsme tu mluvili, se můžeme mnohému naučit. Zejména se musíme naučit ptát!

Musíme se naučit tázat ve spirituálním proudu, neboť v materialistickém proudu je člověk od dotazování jaksi vším odváděn! Tyto věci uvádím vedle sebe jen proto, abych ukázal, jaký je jeden i druhý proud. V jednom z těchto proudů jsou lidé, kteří stojí v materialismu. To se týká i těch, kteří svými slovy a teoriemi uznávají duchovní svět, kteří se však přidržují toho či onoho dogmatu. Na uznávání duchovního světa totiž vůbec nezáleží. Záleží jen na tom, abychom celou svojí duší vstoupili do duchovního proudu.

O lidech, kteří stojí v materialistickém proudu, lze říci, že nejsou tazateli. A ani jimi být nemohou, neboť oni již všechno vědí. Pro materialistickou kulturu přítomnosti je příznačné, že lidé v ní již všechno vědí, že se nechtějí tázat. I ti nejmladší již všechno vědí a na nic se netáží. V tomto proudu se má za to, že neustále o něčem usuzovat a vše posuzovat, je projevem svobody a růstu úrovně osobnosti. Lidé ovšem nepozorují, co jejich úsudek ve skutečnosti vlastně představuje.

Nuže, co vlastně představuje takový úsudek?

S prvními slovy, jež k nám v dětství z vnějšího světa zaznívají, přijímáme mnohé již hotové. Vrstáme do světa, přijímáme z něho stále víc a víc a ani nepozorujeme, jak jeho věci vlastně přijímáme. Je tu však také vliv naší karmy, skrze který se nám to či ono líbí více nebo méně. Z toho pak vycházíme při svém posuzování. A tak tu máme spoustu kritiků, kteří dosáhli úctyhodného věku 25 let. Ti se cítí být absolutně zralí a jistí ve svém úsudku, neboť se domnívají, že to, co vychází z jejich vlastní duše, je jejich vlastní úsudek.

Ať jsme společensky postaveni kamkoliv, v tomto našem úsudku není nic jiného, než duševní koncentrát toho, co jsme až dosud zevně prožili, co jsme ze zevního světa do sebe přijali tak, jak nám to podal. S tím, co nám takto přináší naše vlastní posuzování, se můžeme ovšem dostat také do sporu, to může být postaveno též proti naší vlastní svévoli. Čím více si tedy myslíme, že se tímto usuzováním stáváme zevně neodvislymi, tím více se stáváme otroky obsahu svého vlastního nitra.

Usuzujeme a odnaučujeme se ptát.

Naučit se ptát lze ovšem jen tehdy, jsme-li s to ve svém nitru vytvářet duševní rovnováhu, umíme-li si zachovat úctu před všemi oblastmi života. Naučit se ptát lze, jsme-li schopní mít v duši něco, co má neustálou snahu nenechat se ovlivnit pouze tím, co má do našich duší proniknout vnímáním. Naučíme se ptát, umíme-li se přivést do nálady plné očekávání, umíme-li čekat s posvátnou plachostí na to, co k nám může proudit jen tehdy, když neusuzujeme. Pak můžeme pozorovat, pak se tážeme. Pak se nám může projevit to či ono, pomocí té či oné události, pak se nám může zjevit také to, co má do našich duší proniknout ze svátých oblastí.

Tážeme se totiž především na veškeré věci duchovního světa, jimž nemáme stavět vstříc své úsudky, nýbrž své otázky, a to již ve své náladě, ve svém smýšlení.

Pokuste se, moji milí přátelé, správně si ujasnit meditací rozdíl mezi tím, když proti duchovním oblastem života stavíme svůj úsudek a když proti nim stavíme svoji otázku. Tu vnitřně zakusíte, jak nesmírně podstatný je to rozdíl. S tím rozdílem pak souvisí něco, co proniká celou naší dobou. Toho si máme v našem spirituálním (duchovním) proudu zvláště dobře všimnout, neboť spirituální proud nám může prospívat pouze tehdy, naučíme-li se chápat rozdíl mezi posuzováním a dotazováním.

V zevním životě se zajisté bez úsudku neobejdeme, a proto nemluvíme o naprostém omezování úsudků. Mluvíme o něm ve vztahu k hlubším pravdám duchovního světa, vůči nimž musíme vyvinout tajuplnou vyčkávací náladu otázky.

Vše, čím je uznávána a podporována tato nálada dotazování se v člověku, přispívá k pokroku spirituálního hnutí, které je naproti tomu brzděno vším, co je proti němu stavěno jako lehkovážné usuzování.

Pokusíme-li se ve vznešených chvílích života předvést před svou duší to, co jsme např. získali jako obraz Parsifalla, jedoucího ke svatográlovému hradu, obraz toho, jenž se má ptát po tajemstvích svátého Grálu, pak právě v této postavě máme předobraz našeho spirituálního proudu. V souvislosti s tím pak můžeme pochopit i mnohé jiné.

Pohlédneme-li ještě jednou na vývoj lidstva před mystériem Golgoty, tu můžeme říci, že lidská duše měla tehdy ještě starý zděděný statek, který si přenášela od vtělení ke vtělení stále dál. V oněch dobách existovalo v lidstvu to, co zveme staré jasnozření, které ovšem postupem vývoje stále sláblo. Čím bylo toto dávné jasnozření podmíněno?

Bylo podmíněno tím, čím je podmíněno i naše dnešní zevní vnímání. Bylo podmíněno tím, čím je člověk ve fyzickém světě. Před mystériem Golgoty byly poměry takové, že lidské děti se neučily jen jíst a mluvit, ale učily se docela samozřejmě jasnozření (pokud zde ještě byly příslušné elementární síly).

Učily se jasnozření tak, jako se dnes učí děti mluvit.

Mluvit se učíme od jiných lidí. Učíme se tím něčemu, co vychází z těla, z tělesné organizace. Učíme se napodobováním toho, co vychází z organizace hrdla a mozku.

Před mystériem na Golgotě se lidé nespokojili tím, že se naučili řeči, ale pokračovali v učení dál až k elementárnímu jasnozření. Toto jasnozření bylo vázáno na obyčejnou lidskou tělesnou organizaci tak, jak tato organizace stála v zevním fyzickém světě a jak také přijala jeho fyzický charakter. Tak, jak byla, se také otiskla do jasnozření. Byl-li kdo např. rozpustilý, promítl svoji rozpustilou povahu do svého jasnozření. Kdo měl čisté srdce, vysílal do svého jasnozření tuto svoji čistou přirozenost. Takové bylo toto staré přirozené jasnozření, jež bylo vázáno na bezprostřední lidskou organizaci.

Za těchto okolností bylo nutno zabránit odhalení určitých souvislostí mezi světem duchovním a pozemským, aby tyto souvislosti zůstaly před jasnovidnou, leč nezušlechtěnou lidskou přirozeností utajeny. Nezušlechtěná obyčejná všelidská organizace musela být nejdříve přetvořena, musela nejdříve uzrát, než byla k těmto tajemstvím připuštěna. Proto ani mládenec ze Sais, přicházející bezprostředně z běžných vnějších poměrů, nesměl vidět obraz Isidy.

V době čtvrté poatlantské kulturní epochy, tedy v době řecko-římské, do níž spadá mystérium Golgoty, již toto staré jasnozření vymizelo. Tehdy již vznikla nová organizace lidské duše, která byla zcela odpojena od duchovního světa, neboť se netázala, neboť již neměla sklon ke kladení otázek. Nyní již nemohly ony škodlivé síly přistupovat k lidské duši jako ve staré době, tj. k duši, jež by se nepřipravena chtěla tázat na tajemství svátého Grálu. Neboť v tomto tajemství se skrývá to, co bylo mystériem Golgoty vliáno do zemské aury. Dokud obsah tajemství sv. Grálu nebyl rozlit do zemské aury, zůstávalo toto tajemství uzavřeno každému, kdo na ně pohlížel nepřipravený.

Dnes, kdy je obsah tajemství Grálu rozlit do zemské aury, zůstává toto tajemství uzavřeno tomu, kdo se netáže.

Dnes se musíme tázat! Tzn., že musíme mít snahu ve své duši rozvinout, vyvinout to, co v ní beztoho již je, co v ní žije.

Před mystériem Golgoty to v duši ještě nebylo, neboť Kristus dosud nevplynul do Země. Tehdy bylo připravenému člověku možné vyšetřovat tajemství Isidy jen tak bezevšeho, prostě tím, že správným způsobem pohlížel na její obraz. Skrze to, co v něm ještě zbylo ze starých jasnovidných sil, mohl do obrazu vložit celou svoji lidskou přirozenost a tak získat jeho tajemství, tak ho pochopit. V době po mystériu Golgoty bude moci lidská duše, která správným způsobem dospěla k otázce, také správným způsobem toto mystérium Isidy pocítit. Proto je tomu tak, moji milí přátelé, že dnes záleží na správném dotazování, tzn. na správném postoji vůči tomu, co může být zjevováno jako duchovní světový názor.

Přichází-li někdo jen s náladou posuzovací, tu může přečíst veškeré knihy a shromáždit vše, co s věcmi nějak souvisí, a přece se nedozví vůbec nic, neboť mu chybí nálada Parsifalova. Přichází-li někdo k témuž s náladou Parsifalovou, dozví se ještě něco docela jiného, než jen to, co spočívá ve slovech. On totiž prožije slova plodně, tj. pomocí plodivých pramenných sil, jež jsou v jeho vlastní duši.

Zde především záleží na tom, aby se nám zvěstování o duchovnu stalo vnitřním zážitkem, jímž také skutečně je. A právě na to jsme zvlášť upozorňováni, setkáváme-li se s takovými věcmi, jako jsou ony významné události v životě Ježíše Nazaretského, následující po jeho rozhovoru s matkou až do Janova křtu v Jordáně. Neboť toto sdělení se nám může stát něčím jen tehdy, když se na tyto věci tážeme, když máme živou potřebu poznat, co působilo v onom rozhodném okamžiku, v němž se svět rozděluje na "svět před Mystériem Golgoty" a na "svět po Mystériu Golgoty".

Nejlépe uděláme, necháme-li tyto věci na duši působit tak, jak tu byly řečeny. Vše, co mají naší duši říci, je v tomto vyprávění v podstatě již obsaženo. Nemusíme do něj příliš pronikat.

Činím tuto všeobecnou poznámku právě u tohoto dílu Pátého evangelia, abych, využívaje dané příležitosti, mohl poukázat na to, jak je v naší době důležité v jistém smyslu znovu pochopit náladu Parsifallovu.

Musíme ji pochopit!

Tato nálada se opět vynořila např. u Richarda Wagnera, jenž se ji pokusil hudebně-dramaticky ztělesnit. Nechci se zde ovšem pouštět do vleklých sporů, které o tom dnes v zevním světě vzplanuly. Duchovní věda tu není proto, aby něčemu stranila. Proto jí musí být vzdáno místo se do sporů mezi těmi, kteří tento ve své době nejvýznamnější zevní dokument o novodobé Parsifallově náladě chtějí udržet v Bayreuthu, a těmi, kteří ho chtějí přenést do zámku říše Klingsorovy. Vlastně se tak již s Wagnerovým Parsifallem stalo. Toho se však nebudeme dotýkat...

Chci však poukázat na něco jiného.

Chci poukázat na to, že právě tam, kam v pokračujícím působení Kristova podnětu dosud nevnikla síla samostatného zdravého usuzování, síla nadřazeného lidského vědomí, kam však stále víc a víc skrze duchovní světový názor vnikat má, že i tam musí být opět Parsifallova nálada...

GA 148